

/PROJECTES DE TREBALL/

EIXOS CRÍTICS, CONTINGUTS
ESSENCIALS I RECURSOS

**GENERALITAT
VALENCIANA**

Conselleria d'Educació,
Investigació, Cultura i Esport

Els projectes de treball com a eines per a la indagació

Jorge Wagensberg, en *Idees sobre la complexitat del món* (2003, p.84) diu que hi ha **tres formes de coneixement: el científic, el de l'art i el de la revelació**. Són coneixement perquè posseeixen un contingut intel·lectual que permet comprendre el món que ens envolta, és a dir les qualitats i relacions entre les coses.

Los **proyectos de trabajo** son una herramienta didáctica que permite transitar de la información al **conocimiento** desde un enfoque abierto a la **indagación**. No se tienen que plantear como un camino con pasos predeterminados, y siempre se tienen que abordar desde una perspectiva **multicultural** y **en contexto**. (Hernández, 2002).

Els **projectes de treball** que proposem permeten assolir els continguts curriculars de 1r a 6è de primària. Els tres blocs (Expressió artística, Educació audiovisual i Dibuix geomètric), tal i com exposem en el apartat del curs: *Què ensenyar?*, es treballen tenint en compte l'**etapa de primària com un tot i no a partir d'anys escolars**. Això ens permet anar introduint els continguts de manera progressiva, vist que la matèria només ocupa una sessió de treball a la setmana.

De cadascun dels projectes oferirem exemples d'**eixos crítics, continguts essencials** a desenvolupar i possibles **recursos i referents** a explorar.

PROJECTE 1//

LA VIDA DELS OBJECTES

Possibilitats comunicatives i expressives dels objectes

PROJECTE 2//

EL LLIBRE IL·LUSTRAT

Relatar amb imatges

PROJECTE 3//

FANZINE

DIWO: Do It With Others!

PROJECTE 4//

FOTOGRAFIA

El que amaguen les imatges

PROJECTE 5//

STOP MOTION

La imatge en moviment

PROJECTE 6//

CURTMETRATGE

Creació audiovisual a l'aula

/PROJECTE 1

LA VIDA

DELS OBJECTES/

1. Breu descripció del projecte

L'objectiu que perseguim amb aquest projecte inicial és **desmuntar l'objecte-manualitat irrellevant, per donar pas a una reflexió sobre els objectes i les seues possibilitats comunicatives i expressives.**

En aquest primer cas proposem utilitzar **l'objecte quotidià com a referent** per a introduir bastides de coneixement, sobretot, del bloc d'Expressió Artística.

A partir de la reflexió sobre forma i funció, experimentarem diferents maneres de **representar, visualitzar, modificar, pensar i construir l'objecte**. Explorarem, en definitiva, les **possibilitats expressives i comunicatives dels objectes** que ens envolten.

2. Possibles eixos crítics / grups de treball

- L'objecte i crisi mediambiental: materials, contaminació, **les 3 R** (reciclar, reduir, reutilitzar).
- L'objecte en context / l'objecte descontextualitzat: La cultura dels objectes.
- L'objecte com a forma/funció.
- Poesia visual. Poema-objecte.
- Històries de vida. Retrat i autoretrat.
- Maneres de veure, maneres de representar.
- La construcció de microrelats a partir dels objectes (emocions, identitat, desigualtats, gènere...).

3. Continguts essencials

- Teoria del color.
- Dibuix com a representació.
- Anàlisi de formes.
- Experimentació amb diferents materials gràficoplàstics.
- Formes bàsiques: punt, línia i pla. Textures naturals i artificials.
- Bidimensionalitat/tridimensionalitat.
- Llenguatges artístics contemporanis: instal·lació artística.

Estratègies de l'art contemporani per tractar els objectes:

Tal i com expressa Alberto Muñoz en l'article "Algunas posibilidades didácticas del arte contemporáneo para la educación artística" (Aula de innovación educativa, núm. 15), podem nodrir el projecte dels objectes i materialitzar-lo, fent ús de les següents estratègies i tendències de l'art contemporani.

Convertir els objectes d'ús en objectes artístics, mitjançant diversos processos que trastoquen la percepció habitual:

- **Descontextualització:** Marcel Duchamp (Dadaïsme)
- **Ocultament:** Christo Javacheff
- **Acumulació:** Arman (Nuerealismo)
- **Aplastamiento:** Cesar (Nou realisme)
- **Repetició:** Sol Lewitt (minimal)
- **Canvi d'escala:** Claes Oldenburg (pop)
- **Objectualització de la llum:** Dan Flavin (minimal)
- **Objectualització del buit:** James Turrell (minimal)
- **Organització de materials** (pedres, fustes...) per crear formes geomètriques: Richard Long
- **Organització d'objectes** per crear formes figuratives: Tony Cragg.
- Utilitzar tot tipus de **materials** artificials, industrials i geomètrics (minimal art), i orgànics i desgastats per l'ús (povera)

Christo *El parlament alemany recobert* (1995)

Sol Lewitt *Piràmide invertida* (1997) Imatge extreta de www.timeout.com

Claes Oldenburg *Les fletxes de Cupid* (1995).
Imatge extreta de: www.widewalls.ch

Arman *Accumulations* (1964).
Imatge extreta de: skonh-blog.com

4. Recursos i referents

Tony Cragg. Escultor britànic (1949). Moltes de les seues primeres obres estan fets amb materials trobats, objectes de construcció descartats i domèstics rebutjats.

<http://www.tony-cragg.com/>

New Stones. Newton's Tones (1978). L'artista disposa objectes i fragments de plàstic oposats a les platges en un ordre cromàtic. Col·locats en el sòl d'un espai expositiu, aquestes troballes al·ludeixen de manera poètica a una espècie d'arqueologia de la quotidianitat.

Instal·lació de 1982 per acumulació d'objectes i peces de fusta atenent a la grandària, altura i pes.

Instal·lació de 1998 per acumulació d'objectes i peces de fusta atenent al material i color.

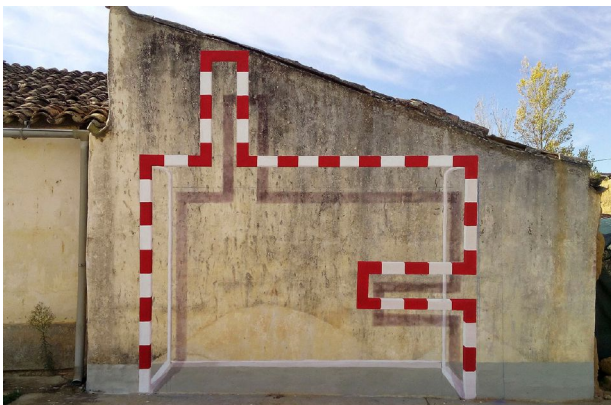
Instal·lació de Gabriel Orozco (2012) amb més de 1200 objectes trobats a una platja de Califòrnia.

Eres lo que tiras. Basurama. Intervenció amb materials trobats en les platges de Benicàssim durant l'estiu de 2007. Més info: <http://basurama.org/>

Teler de l'artista El Anatsui (Ghana, 1944) fet mitjançant assemblatge d'objectes reciclats (plàstics, taps...).

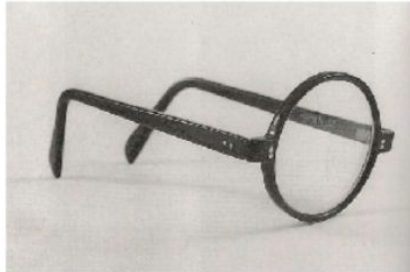
Ampparito. Artista que modifica objectes per tal que canvie l'experiència amb ells i genere noves experiències i situacions.

ELS OBJECTES IMPOSSIBLES

Els **objectes impossibles** són objectes modificats que han perdut la seua funció. Plantejen una inquietant transformació que permet introduir el concepte de forma i funció a l'aula. En perdre la seua utilitat, la seua raó de ser, es converteixen en relats de nous significats.

Man Ray, 1921

Meret Oppenheim, 1936

Joan Brossa, 1988

Katerina Kamprani

Giuseppe Colarosso

Jaime Pitarch

LA POESIA VISUAL

JOAN BROSSA

MERET OPPENHEIM

JOAN BROSSA

CHEMA MADDOZ

MERET OPPENHEIM

CHEMA MADDOZ

RETRATS | AUTORETRATS

Autoretrat.
Carmen Calvo, 1994
(MACA, Alacant)

Podem retratar-nos a partir dels objectes que ens envolten?

TrashLation és un projecte de producció artística del col·lectiu Basurama que investiga i reflexiona entorn del consum-identitat i la deixalla. L'objectiu és fer una visualització a nivell mundial del fem que cadascun de nosaltres produeix independentment del nostre estrat social, el nostre país d'origen o la nostra edat. Inviten a participar de la proposta seleccionant el fem que ens representa i retratar-nos al costat d'ell.

I retratar-nos a partir dels objectes i embolcalls que consumim?

JOC DE CREACIÓ INFINITA

PIEZAS SUELTAS. El juego infinito de crear.

Escrit per Priscilla Vela. Fotografies de Mercedes Herrán. Publica Litera libros.

A partir d'aquesta publicació podem explorar el concepte de llenguatge artístic arran de l'experimentació amb peces soltes, i com els infants creen connexions entre elles, generant relacions i oportunitats infinites de joc.

Tenint en compte que l'aprenentatge mitjançant el joc és curricular de l'etapa de primària, és un bon recurs a explorar i tractar conceptes clau de l'àrea de plàstica, com podrien ser: els colors (freds, càlids, complementaris, etc.) i les gammes cromàtiques; escala i dimensions; representació amb tècniques gràficoplàstiques; composició; fotografia, etc.

PIEZAS SUELTAS

El juego infinito de crear.

Escrit per Priscilla Vela.

Fotografies de Mercedes Herrán.

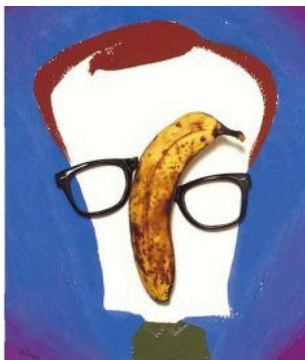
Publica Litera libros.

Creem personatges i inventem històries a partir d'objectes quotidians?

Gilbert Legrand

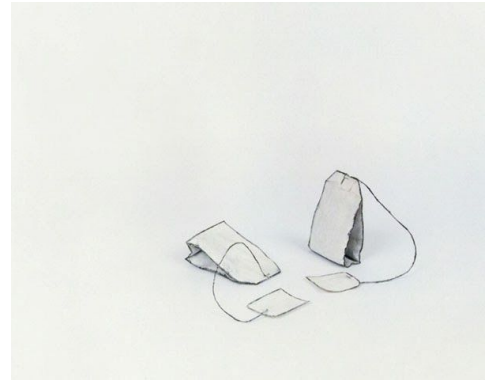
Hanoch Piven

Evolució del bodegó (natura morta): Zurbarán, Morandi, Roberto Bernardi, Joaquim Lapotre. La natura morta és sempre un testimoniatge de l'època en la qual va ser creada: els seus objectes, materials, colors, textures...

Representem els objectes de l'aula i fem així un retrat col·lectiu de l'escola actual?

Maneres de veure, maneres de representar.

Cynthia Greig

Podríem explorar altres maneres i altres tècniques per a representar els objectes?

Quins objectes volem representar i per què?

Wan Liya

Retornem la "dignitat" als envasos de plàstic que usem i tirem cada dia manipulant-los com si foren preciosos i delicats objectes de porcellana?

/PROJECTE 2

LLIBRE

IL·LUSTRAT/

1. Breu descripció del projecte

Els llibres il·lustrats ens ofereixen possibilitats múltiples per treballar continguts artístics, i sobretot d'incloure altres matèries satèl·lit i realitzar seqüències **interdisciplinars**.

Els objectius que perseguim amb aquest projecte són, per una banda apreciar el **llibre il·lustrat com a generador de continguts artístics** (i d'altres), i per altra banda, **crear àlbums**, recolzant-nos en la il·lustració, que ens permeten treballar sobre aspectes de geometria, tècniques gràficoplàstiques i composició.

Serà molt important nutrir-se de **referents estètics diversos**, de qualitat, que vagen més enllà de les gammes cromàtiques edulcorades que de vegades acompanyen els materials infantils. És una bona ocasió per a revisar llibres amb diferents tècniques i materials emprats.

2. Possibles eixos crítics / grups de treball

Reprenent la idea ja expressada de la importància de representar el **microrrelat** a l'aula, podem trobar a partir de llibre il·lustrat **infinites eixos crítics**:

- Com es representa el **cos/els cossos**? La imatge de nosaltres.
- **Diversitat cultural i ètnica**.
- Com s'afronten en les nostres propostes les diferents opcions de gènere i sexuals? És a dir, fem **plantejaments binaris** o partim d'**identitats fluïdes**?
- Repensem els contes clàssics. Quines **temàtiques** i **violències** porten implícites?
- Crisi **mediambiental**.

3. Continguts essencials

- Teoria del color.
- Dibuix com a representació .
- Anàlisi de formes geomètriques bàsiques.
- Experimentació amb diferents materials gràficoplàstics.
- Formes bàsiques: punt, línia i pla. Textures naturals i artificials.
- Bidimensionalitat/tridimensionalitat.
- Composició de pàgina.

4. Recursos i referents

Clara Berenguer és la creadora del molt recomanable blog sobre llibres il·lustrats **Llibreria Il·lustrada** (llibreriaillustrada.wordpress.com). Les seues aportacions, referents i ressenyes són una de les **Aliances** que podem tenir en compte per a aquest projecte.

INIICI QUI SÓC ARTICLES I RESSENYES PUBLICACIONS

LLIBRERIA

il·lustrada

16 MAI 2019 · 16:48

Cinc àlbums il·lustrats contemporanis per a entrar en la Història de l'Art (II)

1. La **pintura flamenca** va naixre a Flandes a començaments del segle XV gràcies al desenvolupament econòmic d'aquesta regió i, tot i conservar encara trets de l'estil gòtic, es caracteritza per l'habilitat detallista, el descobriment de la perspectiva, la reivindicació del paisatge i el perfeccionament de la tècnica del retrat, al qual van dotar d'una gran profunditat psicològica. **Greta la loca** (Barbara Fiore Editora, 2006) és, així, un àlbum basat en una interpretació de **Geert De Kockere** de la pintura homònima de Pieter Brueghel el Vell amb il·lustracions de **Carll Cneut**; una visió nova d'una obra mestra antiga que presenta una xiqueta maleducada i cruel fins a la bogeria, que s'endinsa en l'infern com a una única destinació final d'esperança i en la qual Cneut mimetitzava els seus dibuixos tan personals amb els originals flamencs en un exercici artístic excel·lent.

Entrades recents

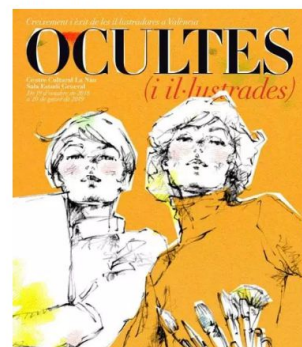
- Cinc àlbums il·lustrats contemporanis per a entrar en la Història de l'Art (II)
- Cinc àlbums il·lustrats contemporanis per a entrar en la Història de l'Art (I)
- Media Vaca també es fa gran
- Ocultes (i il·lustrades). Creixement i èxit de les il·lustradores a València: la il·lustració en clau de dona
- 'Cómo funciona la maestra': percepcions d'infantesa

Categories

- Àlbums il·lustrats
- Col·leccions
- Editorials
- Entrevistes
- General

Ocultes (i il·lustrades). Creixement i èxit de les il·lustradores a València: la il·lustració en clau de dona

Les obres d'algunes de les dones més populars del món de la il·lustració actual, entre les quals es troben les mediàtiques i afamades Carla Fuentes i Paula Bonet, donen la benvinguda només entrar-hi. Reconèixer el discurs visual d'aquestes il·lustradores sense l'auspici de cap identificació és difícil i, [Cristina Chamillas](#), Melani Lleonor i MacDiego, bé que ho saben. És per això que han triat a aquestes dues creadores gràfiques per a presentar **Ocultes (i il·lustrades)**. **Creixement i èxit de les il·lustradores a València**, una exposició que estarà en el Centre Cultural la Nau de València fins al 20 de gener. Ara bé, hi ha molts més noms a descobrir i aquest és, feliçment, l'objectiu de la mostra. Així, a través de la compareixença d'un inòcui passadís de murs entapissats d'interrogants i reflexions, entre les quals es llig la consideració de Whitney Chadwick que afirma que «la història de les grans dones artistes no deixa de ser una història d'excepcions», comença el camí autèntic cap a la visibilització de totes les professionals de la il·lustració valenciana i la confirmació que, juntament amb Fuentes i Bonet, n'hi ha haver i n'hi ha moltes més.

 Babakamo és el **Festival i Fira del llibre il·lustrat**, que es realitza a València. El festival contempla tallers per a docents relacionats amb la temàtica que exhibeix. Com a CEFIRE hem participat amb propostes didàctiques des de la part artística i lingüística.

BABA KAMO

Baba Kamo Participa Notícies Expositors Programa Contacte

Festival i fira del llibre il·lustrat

Del 14 al 16 de desembre
al Centre del Carme
Cultura Contemporània

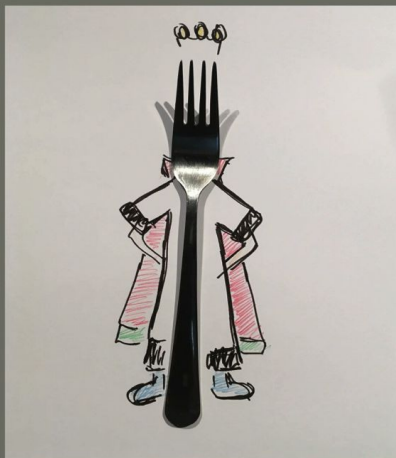
Baba Kamo és una iniciativa de caràcter anual organitzada per l'Associació de Professionals de la Il·lustració Valenciana (APIV) i la Fundació pel Llibre i la Lectura (FULL) per a promoure el llibre il·lustrat en tota els seus vessants. Un punt de trobada on visibilitzar el treball dels professionals, avivar la creació interdisciplinària i fomentar l'esperit crític i la sensibilitat estètica.

Taller "La vida dels objectes"

En aquest taller que vam organitzar des del Cefire Artísticoexpressiu en el marc de Babakamo, plantejàvem la **creació d'un àlbum il·lustrat digital col·lectiu**. Partiem de la idea d'intervindre sobre un objecte comú, quotidià, com podria ser una pinça d'estendre, una cullereta de fusta, etc. A partir d'una nova contextualització de l'objecte, li atorgàvem una personalitat, i creàvem un **microrelat** que explicara quina és la història d'eixe nou personatge. Finalment els fotografiàvem i els uníem creant un llibre col·lectiu anomenat "La vida dels objectes".

Don Braulio era calvo. Y eso a ella no le gustaba. Hasta que con los ahorros guardados fue al mercado de segundas rebajas...Y compró una hermosa cabellera de hojalata.

El president de l'associació de veïns creu que tots estem a les seues ordres. Es creu el rei del veïnat.

El psiquiatra de la cantonada és molt salat. Sempre condimenta les seues teràpies amb acudits.

LE PETIT CHAPERON ROUGE DE WARJA LAVATER

Warja Lavater és l'autora d'uns llibres il·lustrats, curiosament realitzats a principis del s.XX i que, baix el nostre punt de vista, són un recurs molt contemporani i útil per aquest projecte. Es tracta de l'adaptació de contes clàssics (en aquest cas us mostrem *La Caputxeta Vermella*), il·lustrats amb les següents característiques:

- Tots els elements són **formes geomètriques bàsiques** (cercles, quadrats...). Codifica tots els personatges i espais mitjançant formes.
- El llenguatge utilitzat és l'**abstracció**. Quan els infants reconeixen el conte estan fent ús del pensament divergent; i si després són capaços d'expressar gràficament una idea utilitzant també l'abstracció, estan realitzant un procés cerebral de síntesi molt complex.

Us recomanem que mireu aquest video extret de la pel·lícula "Inside out", de Pixar, per a entendre **les fases de l'abstracció**.

- Cada pàgina es mostra com un **pla zenital**. Això possibilita introduir tots els conceptes de tipus de pla, posició de càmera, etc. que conformen el llenguatge audiovisual.

Ací pots descarregar apunts bàsics de **Producció i Llenguatge Audiovisual**, de la mà de Javier Romero, professor del Departament de Dibuix de l'IES Federica Montseny de Burjassot.

- El format dels llibres és en acordió, la qual cosa permet treballar el concepte de **seqüència** d'una forma molt visual.
- És molt interessant, per la seua aparent senzillesa, l'ús de les **tècniques graficoplàstiques**.

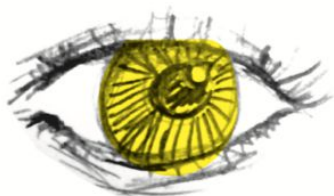
Imatges extretes del blog:
<https://giarmisen.wordpress.com/2013/03/28/que-los-ninos-se-abstraigan/>

Proposta didàctica vinculada a aquest llibre.

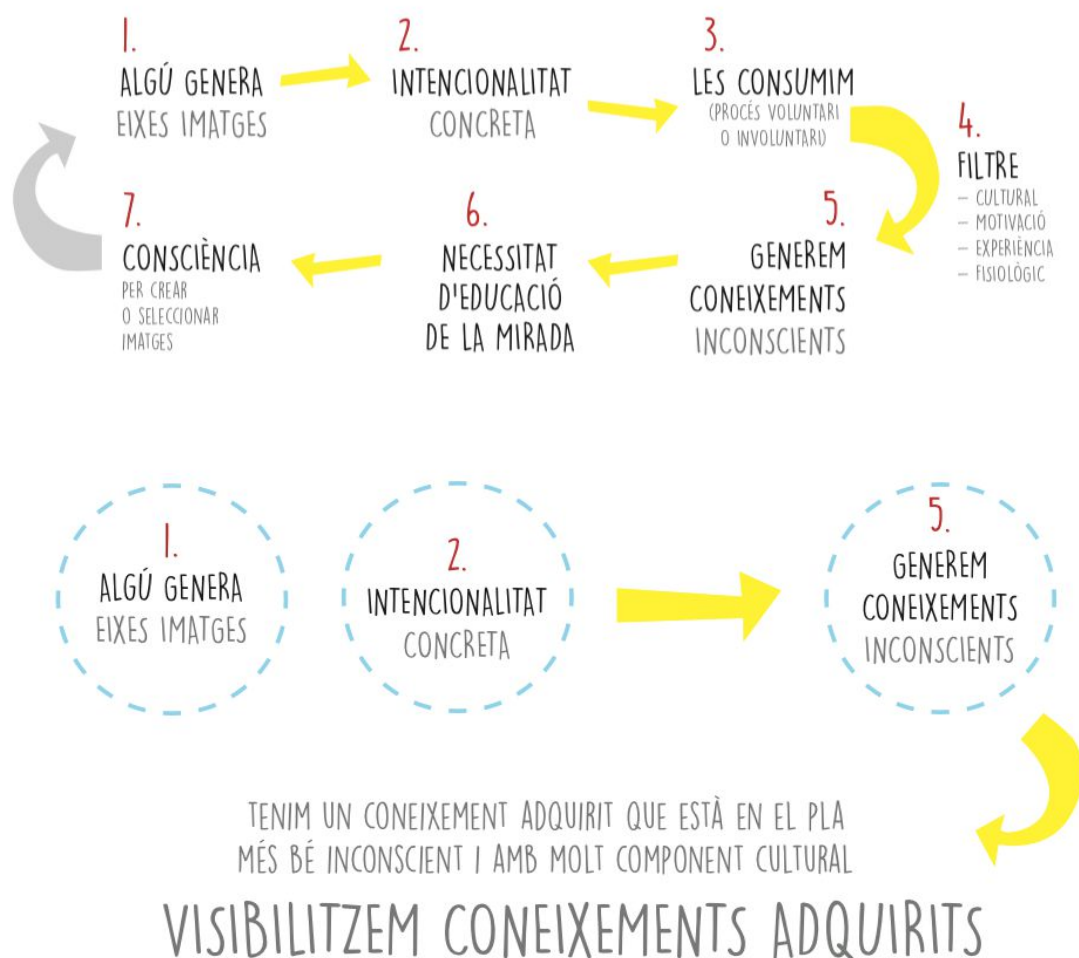
TALLER ÀLBUM IL·LUSTRAT I EDUCACIÓ DE LA MIRADA

🔗 Ací us deixem la presentació d'una xerrada que vam realitzar en el marc de la jornada "Àlbum il·lustrat i escola", organitzades pel CEFIRE de Plurilingüisme, i en les quals vam tractar el tema de l'alfabetització visual a partir del coneixement del llenguatge de les imatges. També vam reflexionar sobre el paper que juga la il·lustració i els referents gràfics que decidim incorporar a la nostra aula, en l'educació dels infants.

EDUCACIÓ DE LA MIRADA I ÀLBUM IL·LUSTRAT

I QUÈ FEM AMB EIXES **IMATGES?**

/PROJECTE 3

FANZINE/

1. Breu descripció del projecte

El **fanzine** és una publicació artesanal que es troba fóra dels circuits de l'edició. És per tant un format que permet llibertat i amplitud de tractaments, pel que fa als continguts, suports, formes d'impressió, estètica, etc.

La creació d'aquest *fanzine*, entès com a **periodisme fet per i per a xicalla**, suposa un pas més enllà del llibre il·lustrat, però té relació amb aquest projecte anterior, i es nutreix de tots els elements conceptuals que s'han treballat en el **projecte 2**.

En aquest projecte incorporem la part curricular relativa al **còmic**, en dues vessants:

- com a **contingut** del fanzine.
- com a manera de generar **instruccions gràfiques** relatives, per exemple, a l'emmaquetació del fanzine, a la compaginació, etc.

A més a més, incorporem el Bloc de **Dibuix Geomètric**, ja que és fonamental per a entendre l'estructuració de la pàgina (calcular margens, columnes, medianils, etc), i per les pròpies possibilitats gràfiques que aporten a l'estètica general del *fanzine*.

Per què un *fanzine*?

Els objectius tenen molt a veure amb la creació d'un treball col·laboratiu. És un projecte ambiciós, fins i tot com a únic projecte anual, i que **requerirà de coordinació amb altres matèries**, especialment les lingüístiques.

Què aporta un *fanzine*?

- **Generar un producte editorial de principi a final.** Açò implica decidir les seccions, els temes a tractar, la distribució i emmaquetació de la pàgina, la redacció dels textos, entrevistes..., l'acompanyament amb fotografies, il·lustracions, còmics, vinyetes. A més a més, com preparar els arxius per ser impressos, tant si són digitals com si la impressió es fa per mitjans manuals. Difusió i distribució.
- Per tot açò necessitem **generar grups de treball cooperatius, amb una bona distribució de rols, on tothom aprenga de tot però tinga un paper definit.** I de la mateixa forma, els docents hem de generar rols clars per aportar al projecte des de les diferents disciplines.

2. Possibles eixos crítics / grups de treball

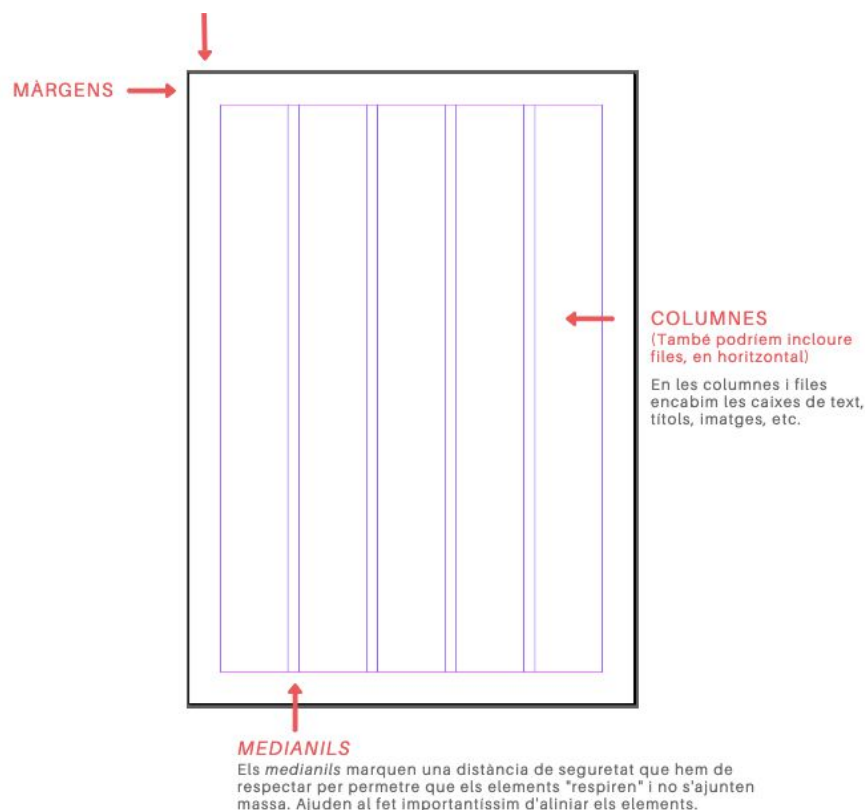
Els *fanzine* són intrínsecament publicacions lliures, rebels, vinculades al concepte del DIY (*Do it yourself*) i el DIWO (*Do it with others*), postulats del punk i de l'autogestió. Açò permet deslligar-se dels formalismes, i eixa llibertat dona peu a tractar eixos crítics de molt calat social i col·lectiu.

En tot moment hem de mantenir una actitud que demostre que considerem a la xicalla **interlocutora vàlida** a l'hora de decidir quines temàtiques els interessin:

- Temàtiques **socials** o d'**interés col·lectiu**. Foment del treball en grup.
- Desmuntar **rols de gènere** tradicionals.
- Promoure la **capacitat social de resoldre problemes** mitjançant el treball en comunitat.

3. Continguts essencials

- Dibuix geomètric (encaminat a generar retícules d'emmagatzematge, calcular margens, proporcions, generar elements gràfics geomètrics i vinyetes).
- Teoria del color.
- Dibuix com a representació.
- Anàlisi de formes.
- Experimentació amb diferents materials gràficoplàstics.
- Formes bàsiques: punt, línia i pla. Textures naturals i artificials.
- Bidimensionalitat/tridimensionalitat.
- Llenguatges artístics contemporanis: instal·lació artística.
- Fotografia.
- Composició.

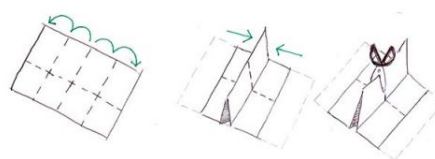
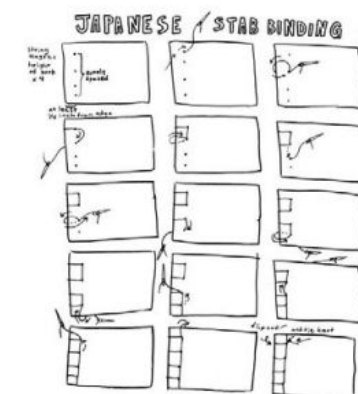

4. Recursos i referents

En la web de l'INTEF, del Ministeri d'Educació, en la secció "**La aventura de aprender**", podeu descarregar multitud de recursos molt útils. Per a aquest projecte és especialment interessant el dossier de "**Cómo hacer un fanzine**".

CÓMO HACER UN FANZINE. La aventura de aprender.

4. A continuación, con el folio en posición horizontal, llevaremos los dos bordes laterales a unirse en el centro; justo donde hicimos anteriormente el pliegue central. Al remarcar el pliegue y desdoblar, han de verse 8 rectángulos de igual tamaño como en la imagen (7).

5. Ahora buscaremos la posición de tejadillo que vemos en el centro de la imagen (8). Como si un hilo transparente tirase del eje horizontal central.

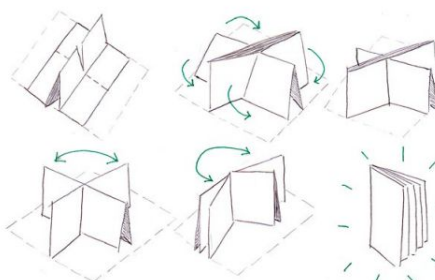

Ilustración: Yalza Alex

6. Queremos un corte certero y limpio como si quisiéramos dividir el citado tejadillo por la mitad. Nos será de ayuda seguir la marca de doblez que tiene el papel por uno de los pliegues anteriores.

7. Tiramos de las aletas formadas tras el corte. Como queriendo separarlas y abrir el folio por el centro. Quedando el folio

doblado con ese aspecto de símbolo de + que vemos en la ilustración (13).

8. Por último, solo queda repasar los pliegues asegurándonos que queda el folio plegado creando las páginas de un librito y ya podemos empezar a ocupar el espacio con todas nuestras ideas. ¡Este será nuestro fanzine!

CÓMO HACER un fanzine | 21

ÍNDICE

Introducción.....	4
Materiales.....	9
Pasos.....	10
Consejos.....	28
Recursos.....	29

 Revista **¡La leche!**, periodisme fet per a xiquetes i xiquets.

Hay algo que toda persona desea tener: la salud. Consideramos que sabemos de todo, desde cómo cocinar los mejores platos hasta cómo traer el agua al universo. Cuidamos nuestros adioses, recordamos los folios de los demás, "¿te lo dije?" y nos indignamos con quienes están en desacuerdo con nosotros. Quizá por ello, uno de los actos más valientes es reconocer nuestros errores. ¿Se le ocurre algo en lo que estés equivocado? ¿le atreves a compartirlo? Escríbenos: laoson@revistalaleche.com

EN ESTE NÚMERO

- 4 **La viñeta**
Ramón Clemente
- 5 **Editorial**
Gustavo Puerta Leice
- 6 **Estornudos**
Inés Puig Vázquez, Il. Ale Díaz Bouza
- 8 **Narrativos en 20 segundos**
Nicolás Trochinsky
- 12 **Udaberta - primavera**
Mako Gurrubaga
- 13 **¿Cómo sabe la báscula cuánto pesamos y el termómetro qué temperatura hace?**
Javier Fernández Panadero, Il. Isabel Ocaña
- 16 **ESPECIAL PINTARINAS**
Investigando fantasmas
Alejandra Guzmán, Il. Victoria Fernández
- 20 **8 indicios para distinguir una posesión por espíritus**
Petrus Thyneus, Il. Elena Ochozka
- 22 **Muy pocos fantasmas son verdaderos: apariciones de los espíritus de los muertos.**
Entrevista a Roger Clarke
Gustavo Puerta Leice, Il. Juliana Salcedo
- 26 **Exorcismos en la Edad Media**
Gloria López de Murdia, Il. Alejandra Fernández
- 28 **Conviértase en ejercicio**
Alejandra Fernández
- 30 **Doña Fellos**
Verónica Fallegat
- 34 **9 rojas directas para la historia**
Nadia Dosantos, Il. Miana Gerdle
- 35 **Sangre en el menú**
Berta Platero Piro
- 36 **DOSSIER DESINFORMACIÓN**
Lo que esconden las palabras
Lenny Gutiérrez Williams, Il. Fernando Vilalta
- 40 **Las fake news de la historia**
Ander Gonda Aguirre, Il. Alejandra Fernández
- 44 **Cómo funcionan las fake news**
Xavier Mangano, Il. Eduardo Lucarelli
- 47 **¿Son capaces los periódicos de decir la verdad?**
Daniel Ayres, Il. Ben Ayntestian
- 50 **¿Periodista o escritor?**
Eduardo Sarti, Il. Juliana Salcedo
- 51 **De Wells a Welles**
Oriel Capel Mir, Il. Daniel Piqueras
- 55 **¿Hay un pueblo en el que solo viven mujeres?**
Isabel Cadenas Cañón, Il. Leticia Esteban
- 57 **Premio Makita es**
Frispo de Makita S.p.A., Il. Claudia Lina
- 60 **Desplazando los secretos del pop-up**
Alejandra Fernández
- 62 **Yellow Magic Orchestra**
Susana Montañez, Il. Isara Rovellet
- 63 **La Leche Festival: Lo bacilato viene**
Martí Alcon

Fe de erratas: La autora del artículo "El pasado del suelo", publicado en el número 35 (verano, 2018), se llama María V. Jordán Arroyo. Le pedimos disculpas por el error. ¡Voyagá, igual, mézcla de palat!

Impreso con tintas vegetales por dellavallada.com, Madrid.
Diseño de portada por la
COMUNICACIÓN DEBES DE SER
PARA REALIZATORIA DEPARTAMENTO DE INFORMACIÓN
ISSN 2600-0441 - Registro legal M-58499-2018

Portada, créditos
Contraportada
Encarte

Juliana Salcedo
Victoria Lape
Alejandra Fernández

EDICIÓN Gustavo Puerta Leice

REDACCIÓN Inés Puig Vázquez

COMUNICACIÓN Y WEB Alejandra Fernández

PRODUCCIÓN Juliana Salcedo Borrero

CORRECCIONES Katherine Caballero

PRACTICAS Andrea Rodríguez Morales
(Universidad de Alcalá, Santa Figueiredo 363200)

"La inteligencia es aquella facilidad con la ayuda de la cual comprendemos finalmente que todo es incomprensible y consideramos las cosas desde el fondo de la ilusión humana".
Maurice Maestlinck

¿cómo sabe la báscula cuánto pesamos y el termómetro qué temperatura hace?
por Javier Fernández Panadero
Ilustraciones de Isabel Ocaña

¡CREO AHI ME PASO CAMBIENDO

Uno de los pilares fundamentales de la ciencia es comprobar en el mundo real si nuestras hipótesis son ciertas o no. Para llevar esto a cabo es imprescindible medir.

¿Crees que eres más alto que yo? Podemos discutir toda la tarde. Pero si usamos un metro, podemos comprobar si esa hipótesis es cierta o falsa más allá de lo que nos "parezcan" las cosas.

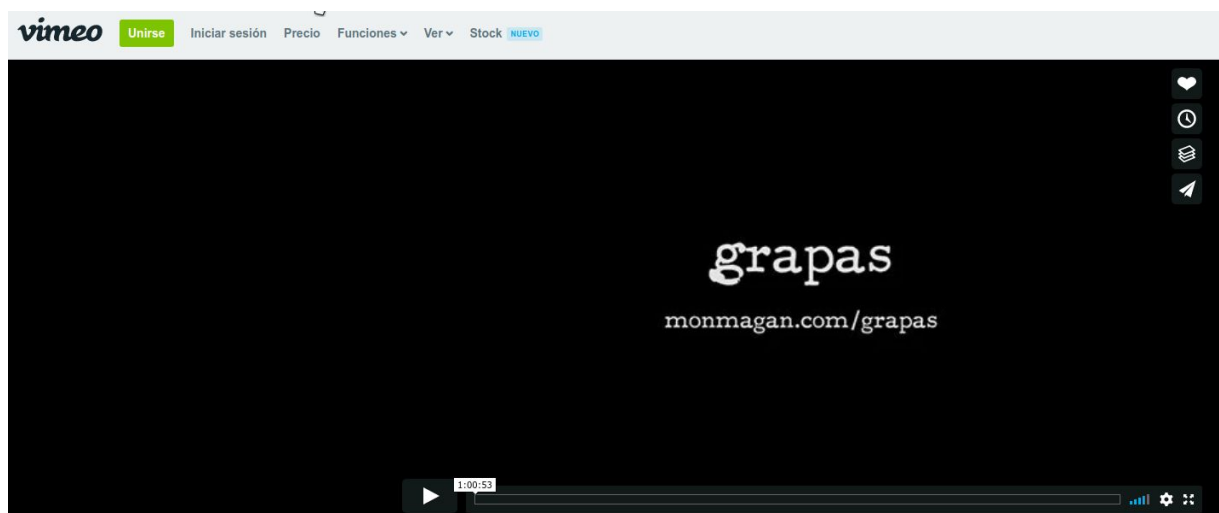
Muchas de las medidas las hacemos por comparación con un patrón. Por ejemplo, las longitudes. Tengo un patrón (nuestra regla) que nos dice cuánto es un centímetro si la hoja de papel tiene veintidós veces esa longitud de ancho es porque mide veintidós centímetros. Fácil.

Podemos usar un patrón y una comparación visual, pero ya te imaginarás que no siempre es tan sencillo.

Por ejemplo, medir el tiempo, sin ir más lejos, ha sido un problema (y una necesidad) desde siempre y se han ido desarrollando muchos patrones y dispositivos. Uno muy curioso es la clepsidra, un reloj de agua, formado por un recipiente con un agujero que se vacía en un tiempo concreto. Tú mismo puedes hacerte una y calibrarla con un cronómetro.

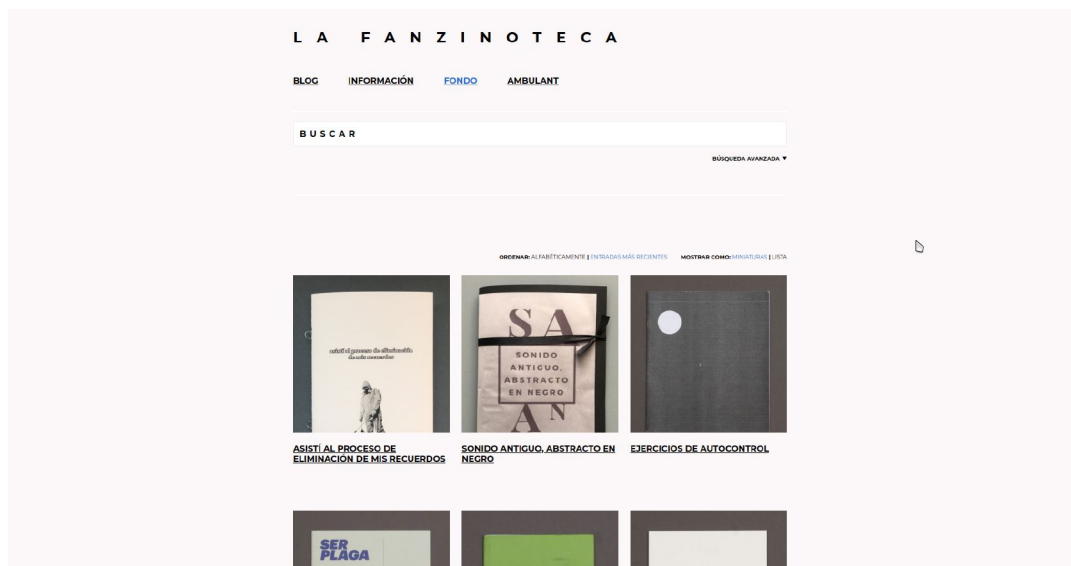

Grapas, documental sobre fanzines.

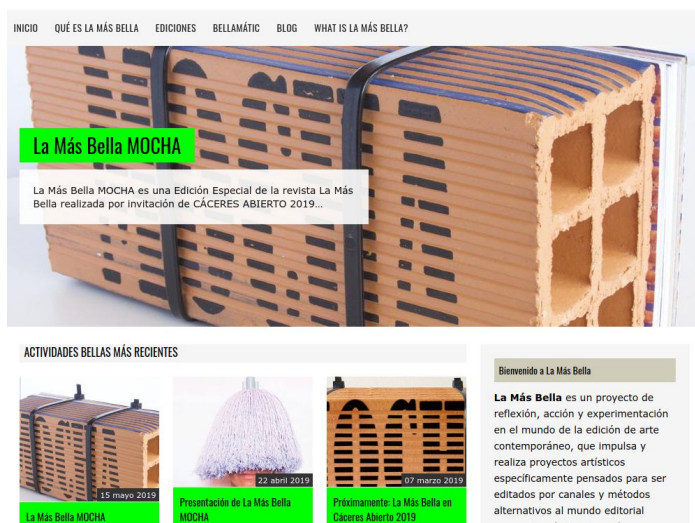

La **fanzinoteca** és un projecte que s'articula a partir d'un arxiu de fanzines, hand-made books i altres edicions de difícil classificació, amb l'objectiu de difondre aquest tipus de publicacions i promoure un espai de pràctica, estudi i reflexió d'aquestes.

La **más bella** (Pepe Murciego i Diego Ortiz) és un projecte de reflexió, acció i experimentació en el món de l'edició d'art contemporani, que impulsa i realitza projectes artístics específicament pensats per a ser editats per canals i mètodes alternatius al món editorial convencional.

la más bella
Proyectos de Acción
y Experimentación
Editorial

Pepe Murciego, a més, ha participat amb el projecte "Libre de texto" en **Resistències artístiques 2018-19**, projecte de residències artístiques en centres escolars, impulsat pel Consorci de Museus de la Comunitat Valenciana en col·laboració amb el CEFIRE Artísticoexpressiu. Ha treballat junt al docent Carles Gimeno, a l'IES Benicalap.

Formats

Un fanzine és una publicació que accepta gran diversitat de formats, temes, formes d'editar i d'imprimir. **El continent aporta al contingut.**

Revista enllaunada generada mitjançant un procés col·laboratiu en *Transversalia: identitats fluides en educació infantil*, impartit per Clara Megias. Formació del CEFIRE d'Educació Infantil, en col·laboració amb el CEFIRE Artísticoexpressiu. Els assistents generaren materials didàctics en relació a la qüestió de la identitat sexual i de gènere que després van unir en una llanda creant així un format alternatiu de presentació de l'obra col·lectiva.

HOME
ABOUT
SHOP

A POST-APOCALYPTIC ZINE

FÉLIX DÍAZ

ALBERTO NAVARRO
ALICE BOSSUT
CHEMA PERAL
CHLOÉ PERARNAU
DANIEL CACTUS TEA
DANIEL LUNA SOL
DILRAJ MANN
EUGENIO NITTOLO
FÉLIX DÍAZ
FERRAN ESTEVE
GERMÁN TORRES
GHOSTTHEAD
GOF
JESSE TISE
JIM PLUK

KALI FONTECCHIO
LIONEL SERRE
MARIO GARCÍA
MIKE DIANA
NICK ALSTON
PACO MELENDEZ
PAU MASQUES
PAU VALLS
PIERRE BOLIDE
RICHARD CÂMARA
ROBERT DEUTSCH
RYLSEE
SERGIO MENÉNDEZ
SITA MERTEN
SOMA SEBESVÁRI

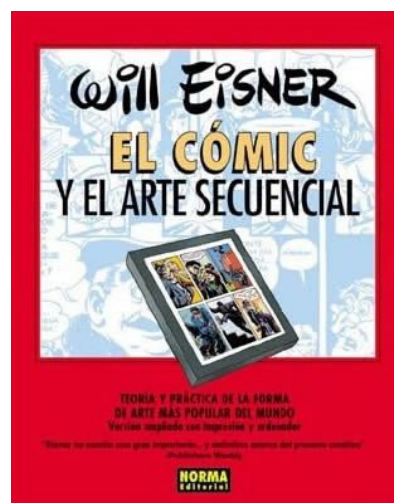
Fin Kit és un fanzine compostat per làmines octogonals contingudes en una llauna.

El còmic

El còmic és un dels llenguatges artístics injustament poc considerats com a tal. No gaudeix del prestigi que tenen altres formats suposadament més sofisticats i, en canvi, en sí mateix aúna d'una manera molt diversa **la narració i la gràfica**, donant peu a infinites possibilitats expressives.

El còmic es pot tractar de forma transversal en qualsevol dels sis projectes que es proposen, però en aquest de *fanzine* és especialment adient, ja que es pot contextualitzar d'una forma molt directa en tot l'univers editorial. Però no oblidem que **el còmic no sempre ha de representar una narració de ficció**. També és, intrínsecament, un **element generador de sabers i connexions gràfiques**, com poden ser instruccions, o esquemes.

Per saber més sobre aquest **art invisible** us recomanem aquesta bibliografia. Ací podreu trobar tots els elements que conformen el llenguatge visual, explicacions de com utilitzar cadascun dels elements formals del còmic, antecedents i context històric del món de la vinyeta, etc.

En aquest mapa podeu veure en quins **aspectes bàsics** s'ha d'indagar per arribar a tenir un coneixement global del que implica la generació d'un còmic.

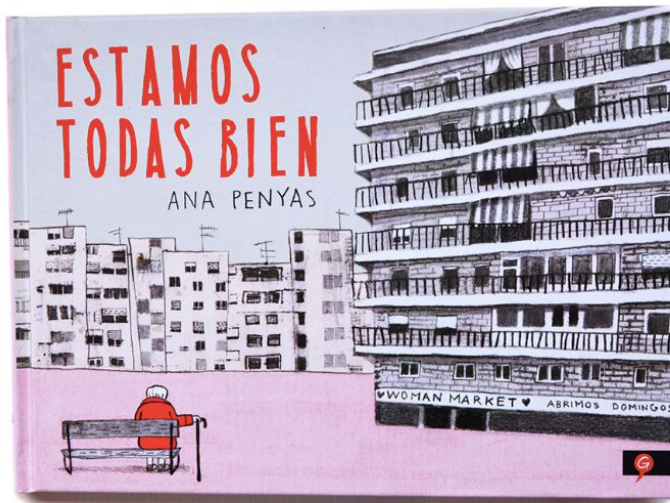

Hi ha nombroses autores i autors dignes de ser citats com a referents en el món del còmic, però anem a referir-nos a **dos valencians, Premi Nacional de Còmic**. És important nutrir-se de referents gràfics diversos per ampliar les nostres mires expressives.

Ana Penyas

València, 1987. Premi Nacional de Còmic en 2018 per la seua novel·la gràfica *Estamos todas bien*. L'estil gràfic d'Ana és molt ric i combina transferència i gravat amb il·lustració. Les seues temàtiques són d'àmbit social i històric.

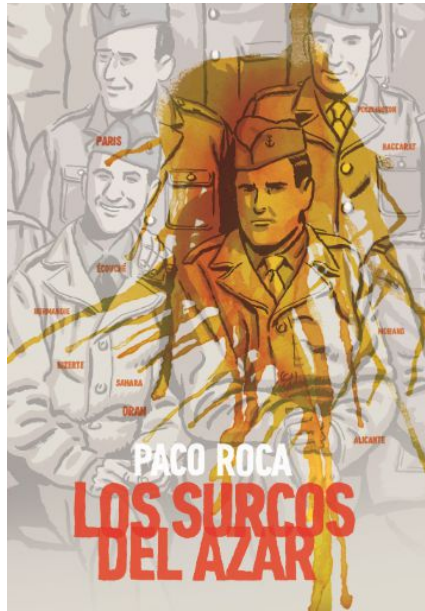
www.anapenyas.es

Paco Roca

València, 1969. Premi Nacional de Còmic en 2008 per la seua novel·la gràfica *Arrugas*. També podríem destacar *Los surcos del azar*, Millor Obra al Saló del Còmic de Barcelona en 2014. És un autor prolífer, amb una estètica senzilla i molt eloqüent.

www.pacoroca.com

Paco Roca ha fet una exposició a l'IVAM a València, en el context del 30 aniversari de l'Institut, que es diu **"El dibuixat"**. És especialment interessant perquè en ella presenta el seu procés creatiu, i realitza una obra sobre les parets de la sala, trasgredint la pàgina com a suport. En aquesta seqüència també trasgredeix la linialitat temporal i genera una història quasi cíclica que parla de l'autoria i la cració.

Ací podeu veure un article que parla de l'exposició:

<https://www.diarilaveu.com/paco-roca-converteix-ivam-en-un-comic-antisistema>

Imatges extretes de: Diari La Veu

/PROJECTE 4

FOTOGRAFIA/

1. Breu descripció del projecte

La imatge fixa, i en concret la fotografia, és una part important del curriculum de la matèria pel que fa al bloc de Comunicació Audiovisual. Però ací ens interessa **trascendir la fotografia en sí mateixa i comprendre què implica fer un projecte fotogràfic.**

Quan parlem de Projecte fotogràfic, necessàriament hem de parlar de **curació de continguts**, és a dir, quin serà l'**eix vertebrador de l'exposició o mostra**? quin fil argumental? perquè això és el que dirigirà tots els aspectes tècnics a contemplar per tal de realitzar les imatges. Per exemple: quin format tindran? grans o menudes? seran en blanc i negre o a color? qui serà el millor lloc per a exhibir-les? les imprimirem o les projectarem? hi haurà música en l'exposició? quin serà el millor enquadre per transmetre el missatge que vull donar? etc.

Les **aplicacions de la fotografia** són múltiples, i van des d'allò documentalista, al factor expressiu, la denúncia, la funció informativa, persuasiva, etc. En el món de l'art ha sigut i és un dels grans soports artístics.

Actualment, forma part de la vida diària de tots nosaltres, alumnat inclòs, i és més fonamental que mai entendre el llenguatge de la imatge fixa per poder fer un ús i consum responsable.

2. Possibles eixos crítics / grups de treball

- Emocions.
- L'entorn i els seus reptes.
- Mirades múltiples.
- La funció de les imatges en el món actual.
- Què mostrem i ocultem amb les imatges que compartim?
- Estereotips de gènere.
- Diversitat/uniformitat.
- El valor psicològic del color.
- Històries de vida.

(...) los chicos hoy día toman fotografías con el celular de forma permanente, pero es el profesor de arte quien debería explicarles que efectivamente la fotografía pertenece a un campo de conocimiento definido, que es parte del desarrollo del arte y la tecnología, y que tiene una serie de características particulares, un contexto de origen e historia, etc. Los chicos actualmente crean o aprenden entre ellos mismos a cómo tomar fotografías, no obstante, si en la escuela no hacemos el ejercicio de potenciar el trabajo fotográfico desde un proceso de contextualización o de comprensión disciplinar, se transforma, desde mi opinión, en un hobby o habilidad técnica más que en un aprendizaje formal o más complejo. La fotografía es más que una selfie o registro anecdótico y quienes debieran apoyar en este proceso comprensivo son los profesores de artes visuales. (REVISTA DOCENCIA. Entrevista).

ELEMENTS DEL LLENGUATGE VISUAL

En aquest mapa podem observar quins són els **elements fonamentals** a tenir en compte pel que fa al **llenguatge visual**.

Apunts de **Llenguatge visual i audiovisual** de Joaquim Montañés, director del CEFIRE específic artisticoexpressiu.

3. Continguts essencials

- Diferenciar i classificar les imatges fixes.
- Aconseguir una alfabetització visual a partir de reconèixer significats i missatges, característiques formals i comunicatives, formats i elements narratius.
- Utilitzar dispositius fotogràfics senzills.
- Entendre i aplicar el procés de creació d'una fotografia desde la idea fins a la impressió.

4. Recursos i referents

JOAN FONTCUBERTA

(Barcelona, 1955).

Treballa sobre la noció de realitat en la fotografia. En la seua obra ***Sputnik***, de 1997, crea una història fictícia però versemblant, al voltant de la tràgica desaparició del cosmonauta Ivan Istochnikov, a bord de la Soyuz 2, que mai va tornar de la seua missió, fet que es va mantenir en secret per part de les autoritats russes. Fontcuberta es fotografa a si mateix vestit d'astronauta i crea tota una història al voltant que serà acceptada com a vàlida simplement pel fet que queda testimoni gràfic enregistrat. L'autor ens parla de la **necessitat de sospitar de la imatge**.

Aquest concepte, el *fake*, que desenvolupa Fontcuberta en el seu treball, és un mitjà artístic molt interessant per despertar qüestionaments, dubtar dels canals oficials pels que rebem informació, i utilitzar interessadament el poder de la imatge per transmetre missatges potents.

 Entrevista sobre el projecte *Sputnik*.

L'EFFECTE REALITAT

"ALLÒ QUE NO ES VEU NO EXISTEIX"

CARLOS ESCAÑO

Ací podeu llegir una ressenya sobre l'exposició que l'IVAM va dedicar a aquesta temàtica: *Fake. No és veritat. No és mentida*. És, a més a més, una eina de gran poder pedagògic per a utilitzar amb l'alumnat, en format de projecte fotogràfic.

FOTOLATERAS

<http://www.fotolateras.com/inicio.php>

Lola Barcia i Marinela Forcadell són *Fotolateras*. Una parella d'artistes que es dediquen a la fotografia estenopeica amb llandes. Realitzen tallers i formacions i són un bon recurs com a aliança. La seua aproximació a la fotografia és diferent, i allunyada dels el·litsmes propis d'un mitjà que requereix recursos materials costosos.

LA FAMILIA EN LA ALBUFERA
Imagen 1 de 17

Cerrar X

ANA MENDIETA

(L'Havana, 1948 - Nova York, 1985)

El seu treball fotogràfic és el testimoni de les accions efímeres que realitzava, especialment mitjançant el **cos**. La fotografia com a documentalisme d'allò que està passant o s'està denunciant. En el cas d'aquesta sèrie, l'artista estampa el seu propi cos contra un vidre, de forma que al·letja molt el seu aspecte, portant-nos a preguntar-nos sobre els **estereotips** del que ha de ser un rostre, **què és allò bell? I allò normal?**

ANA MENDIETA

Glass on Body (1972)

Imatge extreta de: <https://www.plataformadeartecontemporaneo.com/pac/woman-art-house-ana-mendieta/>

DINA GOLDSTEIN (Tel Aviv, 1969)

D'aquesta autora destacariem la seua sèrie fotogràfica *Fallen Princesses*, consistent en un recull de fotografies que mostren les princeses Disney, icona de l'**estereotip** per excel·lència, en un context diferent a l'assignat, donant motiu a parlar de temes de rellevància com podrien ser: rols de gènere i familiars, malalties, la dictadura de la bellesa, l'envelliment, etc.

Amb açò també es demostra que no hi ha temàtiques prohibides, no hem de tenir por de parlar i reflexionar a l'aula sobre grans conceptes com la mort, només hem de seleccionar imatges adients que puguin connectar amb l'alumnat.

www.dinagoldstein.com

DINA GOLDSTEIN
Fallen Princesses
Imatges extretes de: www.dinagoldstein.com

ANGELICA DASS (Rio de Janeiro, 1979)

El seu projecte fotogràfic, *Humanae*, consisteix en una extensíssima sèrie de fotografies de persones amb diferents tonalitats de pell, associades a un to de la gamma cromàtica estàndard *Pantone*. La seua reflexió gira al voltant del concepte "color carn", tan present en el material artístic escolar i domèstic. **Quin és el color de la pell?**

www.angelicadass.com/humanae-project

CINDY SHERMAN (Glen Ridge, Nova Jersey, 1954)

Aquesta artista utilitza la fotografia com a format i a sí mateixa com a model, però en lloc de retratar qui és, esdevé **estereotips i clixés** que ens fan reflexionar sobre eixos crítics com poden ser el paper de la dona o la identitat en un món patriarcal. La seua capacitat de transformació és infinita, oferint una mirada del món repleta de possibilitats pedagògiques.

Self Portrait with Sun Tan, 2003
Imatge extreta de: www.pamm.org

Untitled Film Still, 1997
Imatge extreta de: <http://100photos.time.com>

GREGORY CREWDSON (Brooklyn, 1962)

Aquest artista genera escenes fotogràfiques amb una qualitat estètica molt cuidada i un aspecte de fotograma de cine distòpic molt inquietant. Podríem dir que les seues imatges resulten sinistres, si entenem aquesta categoria estètica com la qualitat d'allò quotidià que de sobte esdevé amenaçant.

Són escenes pertorbadores que ens porten a pensar quina és **la història en la que s'inscriu** aquest precís moment. A banda de l'evident qualitat de les fotografies, a partir de la qual podríem parlar de múltiples aspectes tècnics i formals fotogràfics, destaquem aquest autor com un gran aliat de les matèries lingüístiques, ja que ens ofereix la possibilitat de narrar a partir del que creiem que està passant, a descriure, a debatre, a inventar en definitiva.

 Gregory Crewdson: Brief Encounters | Film 2012.

Imatges extretes de:
<https://c/inspiration/gregory-crewdsons-cathedral-of-the-pines-imagines-an-american-dystopian-future/>

CHEMA MADDOZ (Madrid, 1958)

Chema Madoz és un fotògraf espanyol, Premi Nacional de Fotografia l'any 2000. Les seues fotografies en blanc i negre són un homenatge a la capacitat evocadora i **poètica dels objectes** que ens envolten. les seues obres permeten introduir a l'aula les **figures retòriques** (metàfora, metonímia, hipèrbole...), alhora que abordem qüestions relacionades amb el llenguatge de la fotografia o amb la creació d'objectes.

www.chemamadoz.com

REGAR LO ESCONDIDO. Documental biogràfic sobre el fotògraf Chema Madoz.

Fotografies de Chema Madoz. Extreptes de: www.chemadoz.com

FOTODIÁLOGOS. Diàlegs fotogràfics.

Aquest projecte d'innovació de la Universidad de Granada consisteix en establir un **diàleg a partir de fotografies**. La primera imatge obté una resposta amb una altra imatge, la segona amb una tercera, i així successivament. Totes les imatges estan travessades per un criteri desconegut però que genera una reflexió interessant al voltant de les relacions que volem establir amb la imatge anterior. "(...)Te proponemos que busques nuevas formas de establecer relaciones entre una imagen y otra, que intentes comprender sus conexiones y el por qué alguien la ha considerado adecuada para continuar una conversación con otra persona" (web del projecte enllaçada a continuació).

FOTODIÁLOGOS. DIÁLOGOS FOTOGRÁFICOS. Universidad de Granada.

Fotodiálogos diálogos fotogràfics

Bienvenido a Fotodiálogos. Para responder a una imagen, basta con que la comprendas como una afirmación o problema visual que genera preguntas o dudas visuales. Como todas las afirmaciones, una fotografía, puede también ser matizada, discutida o refutada. Piensa en lo que dice una imagen y cómo lo dice, e intenta con tu respuesta fotográfica conectar con estos contenidos. Nuestra cultura visual a veces nos empuja a mirar las imágenes sólo para reconocer lo que nos presentan, sobre todo su tema. Por esta razón te proponemos que busques nuevas formas de establecer relaciones entre una imagen y otra, que intentes comprender sus conexiones y el por qué alguien la ha considerado adecuada para continuar una conversación con otra persona. En esta web no verás títulos en las imágenes: todo lo que tus fotos tengan que decir, dínoslo fotográficamente.

RECUERDA: Si aún no has contestado a la imagen de inicio, deberás hacerlo antes de intentar responder a otras. La longitud máxima de un diálogo es de diez imágenes. **Todas las fotografías que envíes deben ser tuyas.** Si tienes dudas, visita la sección [Cómo empezar](#).

(Los fotodiálogos aparecen en esta página según van siendo iniciados. En la primera página verás sólo los últimos que se han introducido. Si tu diálogo no aparece aquí, puedes buscarlo en las páginas siguientes)

Diálogos 1-25 de 234 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 >

Fotodiálogo con **Sandra Enríquez García** (opened)

Fotodiálogo con **Esthefania Mesa Exposito** (opened)

Fotodiálogo con **Kula Ros Linares** (opened)

Fotodiálogo con **marta romero** (opened)

/PROJECTES 5 I 6 EL CINEMA/

Stop motion Cinema ficció i documental

Per al **tercer cicle de primària**, 5é i 6é, pensem que és un bon moment maduratiu per introduir l'**audiovisual com a eix vertebrador** dels projectes artístics. En aquest cas volem representar dues de les tendències més generals pel que fa al cinema, i que sorgeix des dels seus inicis, de mà dels pioners:

1.- El cinema més enllà de la realitat: Stop-motion.

L'audiovisual com a mitjà per aconseguir efectes fantàstics, teatrals, per no estar restringit per la realitat i ser utilitzat d'una forma expressiva.

És la línia que van representar Georges Méliès o Segundo de Chomón.

2.- El cinema de tall realista: documental i ficció veraç.

Aquesta visió de l'audiovisual com a eina testimonial del nostre temps, més lligat a la realitat i les seves capacitats de reproducció tècnica, tot i que també expressives.

Els germans Lumière, amb la seua visió del cinema com a negoci d'entreteniment, mostraven filmacions de fets quotidians que, més enllà del que pogueren impactar en els espectadors, suposaven un retrat del moment. Podríem considerar aquest fet com l'inici del documentalisme audiovisual.

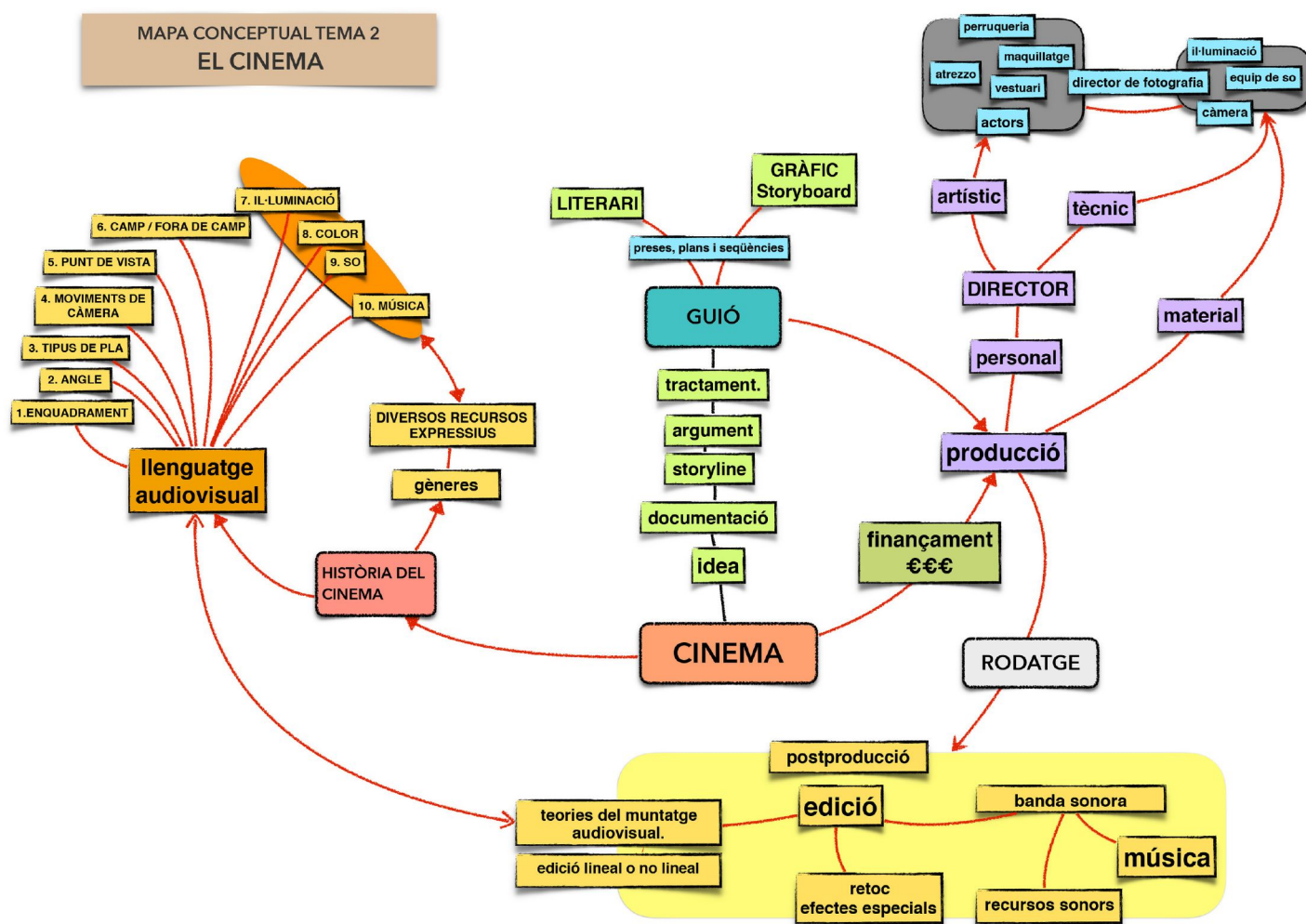
Els projectes de 5é i 6é són **combinables, complementaris**, podríem fusionar-los o treballar-los per separat. En qualsevol cas, **enriquir l'un amb l'altre**.

ELEMENTS DEL LENGUATGE AUDIOVISUAL

En aquest mapa podem observar quins són els **elements fonamentals** a tenir en compte pel que fa al **llenguatge audiovisual**.

I ací podeu descarregar el material de la **Càpsula Audiovisual**, dissenyada per Joaquim Montañés (director del CEFIRE artisticoexpressiu), on trobareu tota la informació bàsica relativa al llenguatge i producció audiovisual.

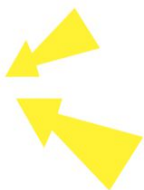
Ací podeu descarregar el material de la **L'Audiovisual com a eina didàctica**, elaborat per Lledó Qeral (assessora del CEFIRE artisticoexpressiu).

 Document 1

 Document 2

L'AUDIOVISUAL ÉS UN ESPAI
ON ES GENERA CONEIXEMENT
I NO SOLS UN LLOC
ON S'ALLIBERA L'EXPRESSIÓ

REALISME-DOCUMENTALISME (LUMIÈRE)

<https://www.youtube.com/watch?v=qawVtd32DOQ>

"A FINALS DE 1800 VA NÀIXER
UNA NOVA FORMA D'ART...
ENS RECORDAVA ELS SOMNIS..."

Story of film. An Odyssey

FICCIÓ-EXPRESSIÓ ARTÍSTICA (MÈLIÈS)

https://www.youtube.com/watch?v=_FrdVdKixUk

L'EFFECTE REALITAT DE LES IMATGES

"Qualsevol representació visual l'entenem com una realitat, i per tant, fa que no posem en dubte el seu contingut"

Roland Barthes
La cámara lúcida

"El conjunt d'imatges que ens rodegen formen una realitat més poderosa que la realitat mateixa"

María Acaso
Esto no son las torres gemelas

/PROJECTE 5 STOP MOTION/

1. Breu descripció del projecte

En aquest projecte pretenem aunar tots els continguts que s'han vist fins ara, a nivell de tècniques, grafismes, formes geomètriques, etc. i generar amb tot un relat d'animació.

Aquesta bastida de continguts artístics ens obri un gran ventall de possibilitats expressives i, per tant, pensem que l'animació és un llenguatge excel·lent per donar forma a una història mitjançant estètiques riques i variades.

Què aporta l'animació? Com hem dit, permet **deslligar-se del realisme** i fer ús de l'expressivitat gràfica i estètica, també a nivell de guió, permet la fantasia i allunyar-se, si es vol, de la veracitat.

2. Possibles eixos crítics / grups de treball

Es poden tractar tot tipus de temàtiques. Com sempre, defensem la idea d'incorporar eixes línies crítiques que no estan presents de normal en el dia a dia, però són importants, com és la diversitat. Una opció interessant podria ser utilitzar l'stop motion per recolzar altres projectes que poden estar duent-se a terme en el centre.

3. Continguts essencials

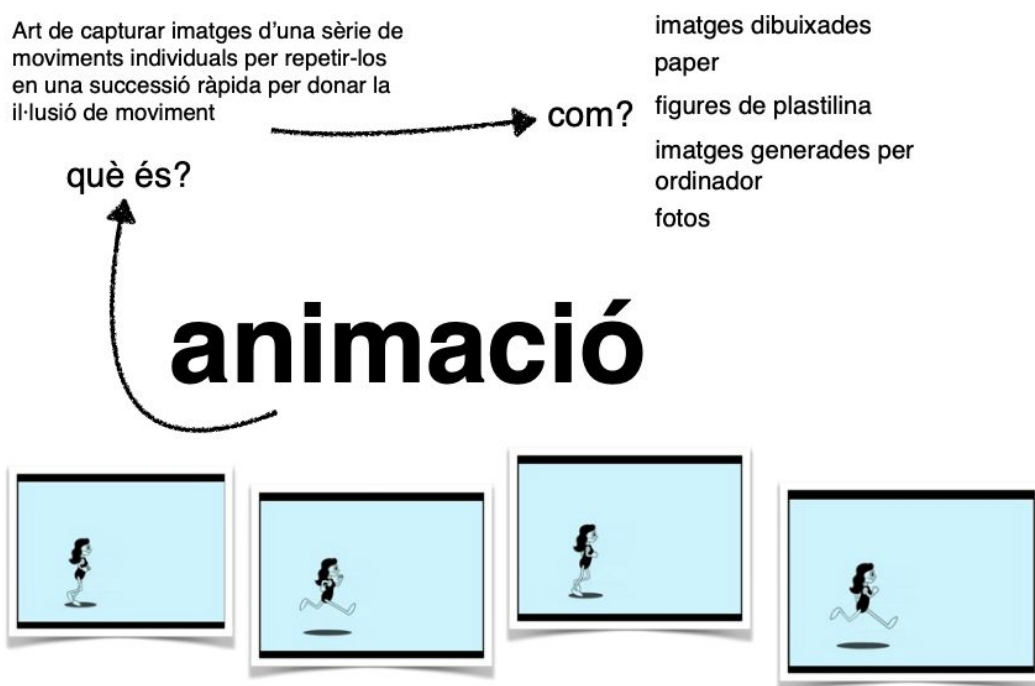
- Experimentació amb diferents materials gràficoplàstics
- Formes bàsiques: punt, línia i pla.
- Textures naturals i artificials
- Llenguatge audiovisual
- Utilització de programari bàsic i materials fotogràfics
- Creació d'un projecte col·lectiu

4. Recursos i referents

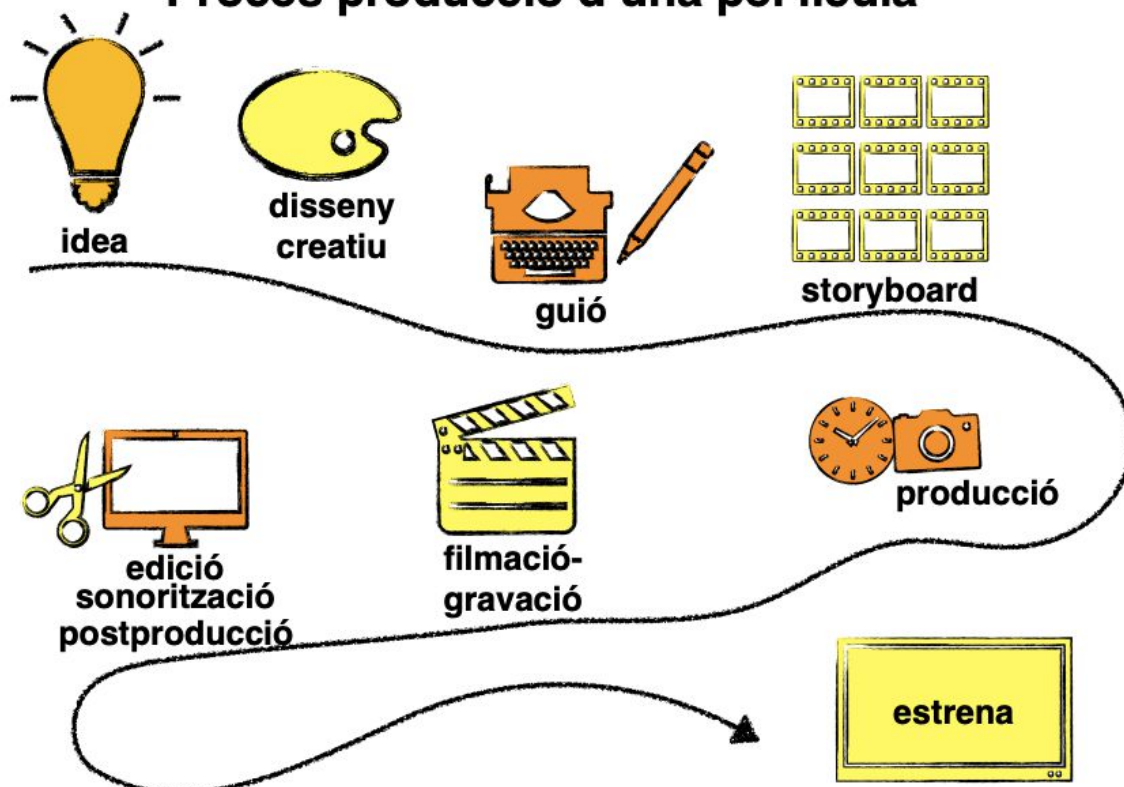
STOP MOTION

 Presentació sobre Stop Motion (Joaquim Montañés, director del CEFIRE artisticoexpressiu).

 Materials més complets sobre Stop Motion generats per Joaquim Montañés.

Procés producció d'una pel·lícula

Estètiques / tècniques

A continuació us mostrem un recull de curtmétratges d'animació que donen una idea general de les possibilitats que tenim a nivell estètic i tècnic.

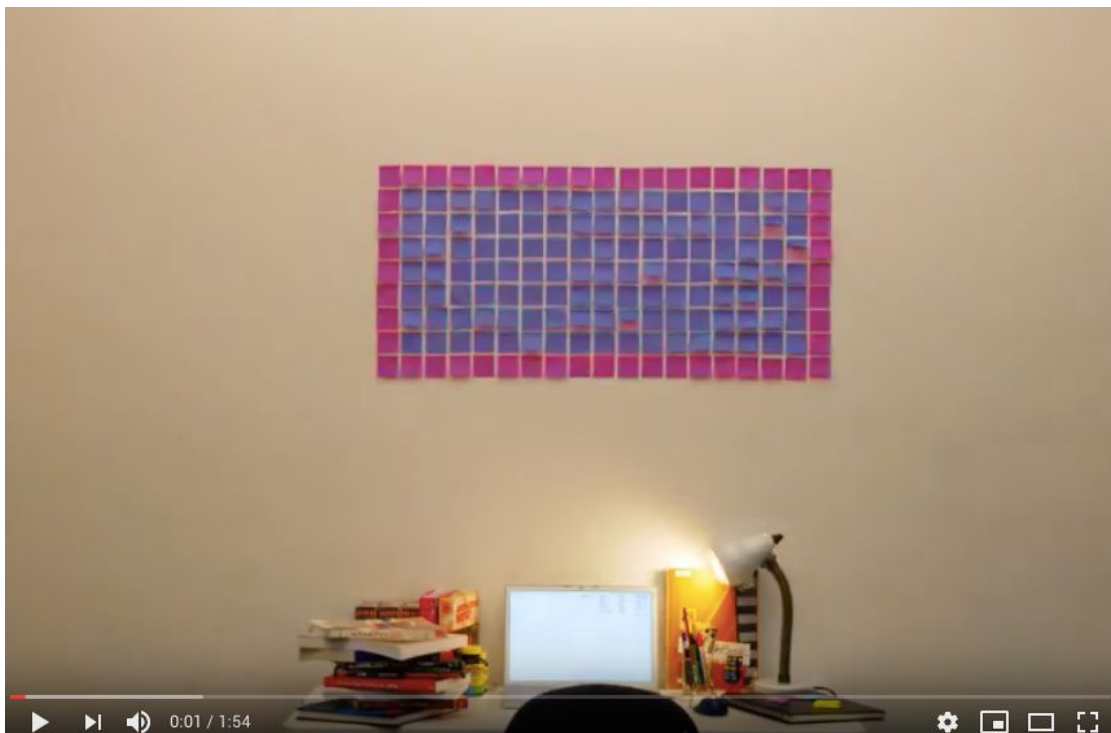
A continuació us mostrem un recull de curtmétratges d'animació que donen una idea general de les possibilitats que tenim a nivell estètic i tècnic.

Cut-out (retall de paper) amb cartolina, monocrom.

https://youtu.be/7LS1KuD_Soo

Stop motion amb Post-it.

<https://youtu.be/TOLKMWdyRA0>

Stop motion amb objectes.

<https://youtu.be/Zmv--9wXKyU>

Stop motion amb persones.

<https://youtu.be/RArN038pdzk>

Stop motion amb retalls de paper.

<https://youtu.be/FLhWINvC5vw>

Animació amb plastilina.

Premi MICE (Mostra Internacional de Cinema Educatiu), 2018.
Col·legi Puértolas Pardo de l'Alcora.

https://youtu.be/cTBmdiW_vmY

Stop motion amb persones.

<https://youtu.be/Akf5UaqYBP8>

Animació amb roba.

<https://youtu.be/fW67xBRby48>

Cut-out.

<https://youtu.be/phOygtkEIUc>

Stop motion amb fotografies.

<https://youtu.be/1cAXDy9475k>

/PROJECTE 6

CURTMETRATGE/

1. Breu descripció del projecte

El curtmetratge de ficció permet una **aproximació més veraç i documentalista a la realitat**. Evidentment no te per què ser-ho, però treballar amb actors i actrius necessàriament obliga a l'escala humana. Tot i que tenim la postproducció com a al·liada, la diferència amb l'stop motion serà aquesta.

Un registre molt interessant pel que fa a la ficció és el **documental** i el **fals documental**. Com hem vist anteriorment amb el fotògraf Joan Fontcuberta, el *fake* és un recurs artístic molt interessant com a revulsiu i per agitar consciències.

L'audiovisual podem utilitzar-lo amb diferents **funcions**:

- Narrativa.
- Videotutorial / recolzament gràfic per explicar continguts.
- Documentar un procés de treball / projecte.
- Entrevistes / arxiu de fonts orals.

2. Possibles eixos crítics / grups de treball

- El **poder** de les imatges.
- Els **límits** de la imatge. La intimitat.
- La **sospita**. No cregues tot allò que veus.
- El llenguatge audiovisual com a **element polític**.

.....

Per què diem que el llenguatge audiovisual també és política? Perquè influeix en com percebim la informació, i genera opinió. Posem per cas a la paradigmàtica **Leni Riefenstahl**, directora de cine a qui Hitler encomanà la direcció de dues de les seues pel·lícules. Ella va negar fins el dia que va morir haver sigut simpatitzant del nazisme, però les seues pel·lícules la delaten, ja que es veu clarament un ús del llenguatge audiovisual encaminat a enaltir la figura de Hitler.

Article d'Enrique Martínez-Salanova sobre Leni.

Documental sobre la figura de la cineasta.

.....

3. Continguts essencials

- Llenguatge audiovisual.
- Composició.
- Utilització d'instrumental bàsic de gravació i edició.
- Creació d'un projecte col·lectiu.

4. Recursos i referents

MICE (Mostra Internacional de Cinema Educatiu)

www.micevalencia.com/

La MICE és una mostra de cinema educatiu d'àmbit internacional per a xiquetes, xiquets, joves, professorat i públic en general, amb **pel·lícules realitzades per alumnes dins d'entorns d'aprenentatge**. Naix per la preocupació sobre l'educació en un moment en que l'obtenció del coneixement es realitza mitjançant experiències intervingudes i dirigides amb una innegable influència dels mitjans de comunicació i les tecnologies.

Va ser **creada a València l'any 2013 per l'Associació Cultural Jordi el Mussol**. Comença gràcies a un mestre de primària cinèfil, **Josep Arbiol**, amb experiència en el camp de l'educomunicació i presència en festivals internacionals, i s'ha anat alçant com un referent de l'educomunicació dins i sobretot fora d'Espanya, sent que és l'únic amb les seves característiques: un festival de cinema itinerant per tota la Comunitat Valenciana.

Com fer un documental?

Apunts bàsics dels elements a tenir en compte a l'hora de fer un **documental**, per Joaquim Montañés.

Com fer cinema documental

Guia pràctica en la creació de pel·lícules documentals

Una pel·lícula documental és un mitjà per observar la vida i interpretar el món. De totes les formes de producció audiovisual és la que es presta a una més gran varietat de temes i estils.

Donat que la seua finalitat última és "documentar la realitat" pot tractar sobre qualsevol cosa que no siga ficció.

1 TRIAR EL TEMA I L'ESTIL

No hi ha una manera correcta o incorrecta de triar un tema ni un estil particular per transmetre'l.

TEMA	ESTIL
Tema social, culturals històric, basat en la ciència o la natura o centrat en una sola persona. Pot incloure qüestions diverses.	Formes diverses de comunicar la informació. Amb moltes entrevistes a experts, amb veu en off que explica el que passa... Càmera en mà, càmera fixa... Plans de durada curta (p.e 20") o llarga (minuts)

Arts or Crafts? Projectes de treball.

Elaborat per Joaquim Montañés Blanch, María José Ortiz Romaní i Lledó Queral Gomis per al CEFIRE Artísticoexpressiu,

en col·laboració amb el CEFIRE de Plurilingüisme.

Subdirecció General de Formació del Professorat.

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport. Generalitat Valenciana.

Amb llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional.